Schelde-Landschapspark

MEER DAN EEN VERHAAL VAN BEELD EN LAND!

VOORWOORD

De Schelde heeft veel aanbidders, partners die haar meerwaarde weten in te schatten en deze ten volle wensen te koesteren.

Het is ook niet voor niets een stroom van natuurtalent!

Deze natuurlijkheid is niet alleen een gegeven maar tevens een aanknopingspunt voor de vele andere aspecten die het Scheldegebied rijk is.

De voorbije eeuw is de natuurlijkheid van de rivier sterk onder druk komen te staan door o.a. het economisch gebruik. Het besef groeit dat dit meer en meer nefaste gevolgen heeft en het daarom nodig is de natuurlijkheid te herwaarderen.
De verschillende projecten en initiatieven van lokale besturen en organisaties tonen dit aan. Bestuurders zoeken met dit project naar synergieën om de koppeling ecologie en economie te realiseren.
Het afstemmen op elkaar van de diverse initiatieven kan de basis vormen om het Schelde-Landschapspark geleidelijk gestalte te geven in het belang van elke 'partner' van dit unieke gebied! Zelfs over de landsgrenzen heen kan dit project uitstraling geven en inspirerend werken.

Namens,

Plangroep Concept vof
Stedenbouwkundige-Procesmanager Eddy Van Pottelberge

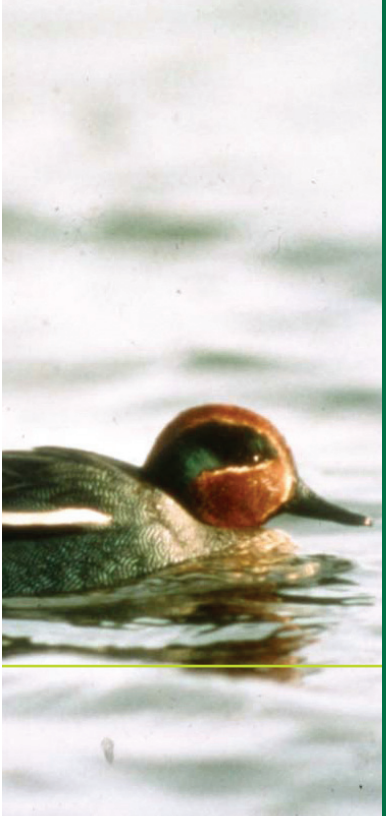

Meer dan een verhaal van beeld en land!

En... nog een Scheldestudie?

Er is geen plek langs de Schelde dat niet het onderwerp is geweest van een of andere studie.
Hoewel het verderzetten van dit onderzoek van groot belang is, voelen beleidsmensen momenteel meer voor een synthese van deze kennis en meer nog aan de vertaling ervan naar concreet uitvoerbare projecten.

ONTWIKKELINGSSCHETS 2010 SCHELDE-ESTUARIUM: aanleiding voor het Schelde-Landschapspark

ProSes is een Vlaams-Nederlandse projectdirectie die voor de ambtelijke voorbereiding van de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium zorgt.
Deze schets geeft concrete invulling aan de doelstelling uit het Memorandum van Vlissingen ondertekend door de Vlaamse minister en de Nederlandse Staatssecretaris. De toenmalige bewindslieden wensten een integraal en onderbouwd pakket

Waarom, wat, waar en voor wie?

Vanuit de vraag en behoefte van de regio wordt gekeken naar een vernieuwende werkmethode voor het benutten van de potenties van het Scheldegebied vanuit natuurlijke, landschappelijke, economische en stedenbouwkundige aspecten.

Van sectoren, thema's en gebiedgerichte benadering

Uit al deze benaderingen blijkt telkens weer dat de Schelde als stroom een bijzonder gegeven is. Een aantal aspecten valt steeds weer op: het natuurlijk en landschappelijk gegeven vormt het bindmiddel bij uitstek van de stroom en haar omgeving.

Lokaal draagvlak

De wisselende hoog- en laagdynamische factor van het Scheldegebied, van hardere economische aspecten naar meer laagdynamische invullingen zoals recreatie of natuureducatie, wordt versterkt door de inbreng van haar bewoners en gebruikers. Deze dynamiek is een wezenlijk onderdeel van de rol die 'de Schelde' speelt in het dagelijkse leven van iedereen. Met andere woorden, elk initiatief zal in samenspraak met burgers en overheden gebeuren.

van maatregelen voor de middellange termijn met betrekking tot het Scheldeestuarium. Dit pakket aan maatregelen weerspiegelt de wederzijdse wensen en belangen en beantwoordt aan het streefbeeld 2030 zoals beschreven in de Langetermijnvisie Schelde-estuarium.

De voorgelegde ontwikkelingsschets zal aanbevelingen geven op de haar toevertrouwde thema's: veiligheid tegen overstromingen, toegankelijkheid van de haven van Antwerpen en de natuurlijkheid. Het instellen van een netwerkproject over de stroom, waarbij diverse groepen en instanties samen met lokale bestuurders samenwerken, is één van de pijlerprojecten. Het Schelde-landlandschapspark moet de Schelderegio op natuurlijke, landschappelijke, economische en stedenbouwkundige wijze vorm geven.

Een aantal lokale beleidsmensen vond elkaar en zo is het idee ontstaan een werkwijze uit te zoeken die (nog) meer bevrediging kan leveren voor de dynamiek in en om de Schelde.

Inspelend op deze vraag is deze nota ontstaan en tracht ze een 'projectvoorstel' naar voor te schuiven waarmee lokale besturen 'partners worden in het onderkennen van de Scheldepotenties!' Zonder afbreuk te doen aan bestaande netwerken en (project)organisaties die werken 'te velde'.

Scheldeland:
een multifunctioneel landschapspark?

Prof. Dr. Marc Antrop, Vakgroep Geografie, Universiteit Gent.

Ingrijpende structuurwijzigingen en functieveranderingen in landschappen leiden hoe dan ook tot discussies tussen verschillende belangengroepen. Ieder probeert zijn visie met argumenten te onderbouwen en hierbij worden dikwijls allerhande 'landschapswaarden' ten tonele gevoerd. Als we van een zuiver wetenschappelijke landschapsbenadering de argumenten bekijken stellen zich een hele reeks vragen. De formulering dat een nieuw, dynamisch ecosysteem gecreëerd zou worden, suggereert een verbetering ten aanzien van de huidige toestand, maar betekent in feite dat een **ander** en **meer** dynamisch systeem in de plaats zou komen van het bestaande. Alle landschappen bezitten immer een eigen dynamiek en 'vernieuwen' zich continu. Dit andere meer dynamische landschap wordt geacht meer de oorspronkelijke relatie tussen rivier en vallei weer te geven. Hierbij ontbreekt echter de referentiesituatie en tijd van dit 'oorspronkelijke'. Landschappen ontwikkelen zich in de loop van de geschiedenis en de **veranderingen zijn onomkeerbaar**. Wat hier dus in feite geargumenteerd wordt is het **herstel** of zelfs creatie van een **voorstelling op een toestand uit het verleden**. De randvoorwaarden die gesteld worden om dit te realiseren verhullen op een subtiele manier de onzekerheid die met alle veranderingen gepaard gaan; een **onzekerheid** met betrekking tot het effectief realiseren van de visie, wetende dat allerhande onvoorspelbare effecten kunnen gebeuren. Beide voorwaarden blijven dan ook erg vaag en bieden (nog) geen concrete context die nochtans in belangrijke mate het al dan niet slagen bepaalt. Het verlies van de bestaande landschapswaarden die de tegenstanders aanhalen worden eveneens gedeeltelijk gezocht in de ecologie, maar het betreft duidelijk andere ecologische waarden dan die voor het nieuwe, meer dynamische landschap. Hier komt het accent te liggen op de **stabiliteit**, het met rust laten, als een argument voor natuurontwikkeling. Om die stabiliteit te onderbouwen wordt dit gekoppeld aan een historische ouderdom, onuitgesproken terug grijpend naar de redenering '**hoe ouder, hoe zeldzamer en hoe waardevoller**'. Er zijn echter geen wetenschappelijke redenen voor deze stelling als waardebepa-

lend criterium en 'oude' wordt hier niet gepreciseerd. Het verlies van de bestaande functies is een discours dat zich eerder in de sociaal-economische sfeer van het landgebruik situeert, waarvan het landschap altijd al de waarneembare expressie is van geweest. Een basisprincipe in de landschapskunde is dat er een **continue wisselwerking is tussen de ruimtelijke structuren en de functionaliteit** ervan en het is deze interactie die het landschap vormt en verandert. Dit impliceert ook dat bestaande landschappelijke elementen en structuren die hun oorspronkelijke functionaliteit verloren hebben op termijn zullen verdwijnen. De argumentatie die door de tegenstanders hier aangehaald wordt is dus niet het behoud van het huidige landschap, maar het behoud van hun functionaliteit in de nog onbekende toekomstige landschappelijke structuur. Hoe dit moet en kan is nog onzeker en die **onzekerheid** is een belangrijke factor in hun tegenstand.

De definitie van landschap volgens de Europese Landschapsconventie houdt veel van deze elementen in, en meer[1]. Het landschap wordt er gedefinieerd als "een gebied, zoals waargenomen door mensen, waarvan het karakter het resultaat is van de actie en interactie tussen natuurlijke en/of menselijke factoren". Het Vlaamse landschapsdecreet van 1996, dat de enige wettelijke definitie van 'landschap' geeft, wijkt hier weinig van af en definieert landschap als "een begrensde grondoppervlakte met een geringe dichtheid van bebouwing en een onderlinge samenhang, waarvan de verschijningsvorm en de samenhang het resultaat zijn van natuurlijke processen en van maatschappelijke ontwikkelingen." Het grote verschil is dat de Europese definitie alle soorten landschappen omvat en dat het Vlaamse decreet zich vooral richt op de landelijke landschappen in het buitengebied. Criteria voor bescherming als landschap als erfgoed in het nieuwe Vlaamse landschapsdecreet omvatten het voorkomen van natuurwetenschappelijke, historische, socio-culturele en esthetische waarden.

De Vlaamse[2] Landschapsatlas die werd opgesteld, is een inventaris en evaluatie van de landschappelijke erfgoedwaarden en biedt een afwegingskader voor het beleid. De op wetenschappelijke manier vastgestelde landschapswaarden kunnen niet afdwingbaar zijn. De keuze om bepaalde erfgoedwaarden voor de toekomstige generaties te behouden is een politieke keuze.

Globaal bekeken toont de kaart van de Landschapsatlas vaag begrensde relictzones , scherp begrensde ankerplaatsen, lijnrelicten en puntrelicten. Het is duidelijk dat relictzones en ankerplaatsen zich als parels aaneenrijgen langs de blauwe draad van de Schelde. Zowel de ankerplaatsen, als de relictzone, mogen niet op zich bekeken worden maar in een ruimere landschappelijke context. Op die schaal, de schaal van een landschapspark Scheldeland, zijn er meer mogelijkheden voor multifunctionele inpassing, voor compensatiemogelijkheden en meer gedetailleerde afweging van de prioriteiten die aan de diverse landschapswaarden moet gegeven worden.

[1] Europees verdrag van Firenze, 2003

[2] Landschapsatlas, digitale versie 2001. Afdeling Monumenten en Landschappen en OC GIS-Vlaanderen.

De Schelde in de toekomst

Prof. Dr. Patrick Meire, Universiteit Antwerpen, departement Biologie

De huidige ecologische toestand van het Schelde-estuarium is het gevolg van jarenlange ingrepen van de mens op het systeem. Uitgangspunt was steeds dat negatieve gevolgen van deze ingrepen op het ecosysteem niet opwegen tegen de economische voordelen. Ondertussen is het duidelijk geworden dat de 'goods and services' die het ecosysteem aan de maatschappij levert een hoeksteen vormen van een duurzame maatschappij.

Een aantal evoluties in het omgaan met het Schelde-estuarium is van belang:

- het duurzaamheidprincipe laten gelden wanneer het over het gebruik van 'goods and services' gaat en
- het verhogen van de betrokkenheid van de diverse partners bij het functioneren van het ecosysteem.

Het is van belang dat de natuurlijkheid en landschappelijkheid samengaan met duurzaam economische aspecten van het Scheldegebied in functie van 'ruimte te geven aan de rivier' .

Te benutten potenties!

Zoals Prof. Dr. P. Meire en Prof. Dr. M. Antrop terecht stellen is het optimaliseren van deze potenties een na te streven doel waarbij natuur en landschap uitermate van belang zijn.
Deze twee benaderingen, natuur en landschap, zijn als het ware de kaders waarmee rekening moet worden gehouden. Zij bepalen zeer sterk het voortbestaan van de dynamische factoren en de belevingswaarde van het Scheldegebied als basis voor verder gebruik, ontwikkeling en (h)erkenning.

Plannen op hoger en lager niveau en hun interferentie

Zowel de thematische, sectorale als gebiedsgerichte benadering van de Schelde en het hinterland, spelen in op een vraag en een behoefte. Randvoorwaarden zijn de veiligheid tegen overstromingen, de gebruikswaarde en de beleving van de stroom.

Op het gebied van veiligheid, als sectorale benadering, wordt de Schelde best in haar geheel bekeken: het Sigmaplan als voorbeeld van globale sectorale benadering en antwoord op de vraag naar een beheersbare stroom én het verhogen van de veiligheidsfactoren voor de omwonenden.

De gebruikswaarde benadert het Scheldegebied eveneens als geheel waarbij zowel de economische als breed sociale rol worden bekeken:

- de waterkwaliteit, waarbij VMM en NV Aquafin actieve en inspirerende partner wensen te zijn;
- de bevaarbaarheid en economisch doorwerking vanuit AWZ en Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen;
- de natuur(lijkheid) en landbouw als functie in de open ruimte;
- een aanvaardbaar vestigingsbeleid en
- de toeristisch –recreatieve potenties zowel provinciaal als lokaal.

Het zijn maar enkele voordelen die de nadruk leggen op de brede gebruikswaarde die het gebied heeft voor de mens.

Samenspel: de oplossing?

Het Scheldegebied is verwikkeld in een complex bestuursgegeven: ze 'stroomt' doorheen diverse grenzen van landen over provincies, regio's en niet het minst de verschillende gemeentegrenzen.
Al deze bestuurlijke gelaagdheden zijn anta- en protagonisten wanneer het gaat om wijzigingen, veranderingen en gebruik van het stroomgebied en zijn invloedssfeer en dit op diverse bestuurlijke vlakken of terreinen: ruimtelijke ordening, milieu, economie, wonen, welzijn en wel beleven.

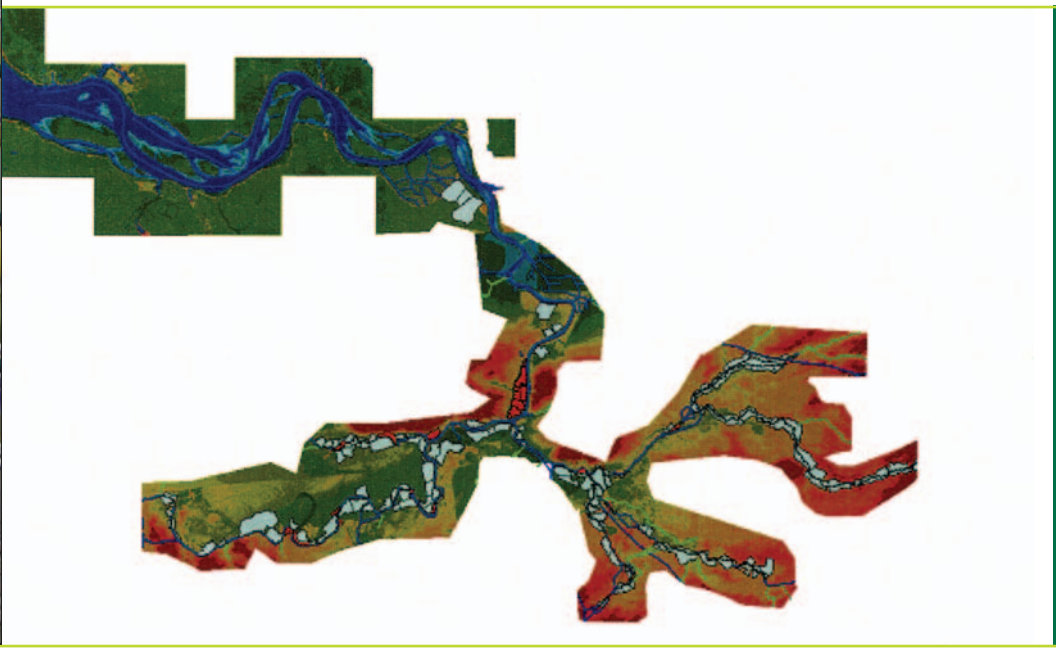

Voorbeeld van een plan op hoger niveau:

SIGMAPLAN

Door een groeiende bewustwording en een daaraan aangepaste wetgeving is er momenteel meer aandacht voor integraal waterbeheer. Zo wordt de oplossing 'ruimte voor de rivier' als duurzame oplossing aanzien in relatie met natuur en krijgt deze aanpak de voorkeur op harde infrastructuurprojecten.

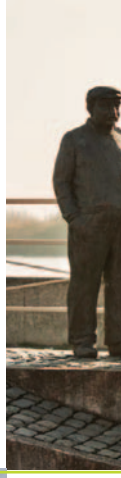

Ruimtelijke plannen wijzen de richting aan voor het Schelde-Landschapspark

OVERSPANNEN(D) RUIMTELIJK KADER?!

Het huidige ruimtelijke ordeningskader biedt een houvast voor een meer geïntegreerde benadering van de sectoren en gebieden.

Immers op elk bestuursniveau werd al een visie en wensbeeld bepaald over de ruimtelijke structuur en ontwikkeling: een structuurplan op Vlaams niveau (het RSV), de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen verwerkten dit in hun Ruimtelijk Structuurplan en voegden eigen accenten toe én heel wat gemeenten hebben al een Gemeentelijk structuurplan of zijn dat aan het afronden.

EN DE SCHELDE?

De sectoriële en gebiedsgerichte benadering werd in eerste aanzet al uitgewerkt. De vertaling van stedenbouwkundige principes in acties en maatregelen geeft een insteek voor de gewenste ruimtelijke structuur en ontwikkeling. Aangaande de Schelde werden op de drie bestuursniveaus uitspraken gedaan.

1. Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV)

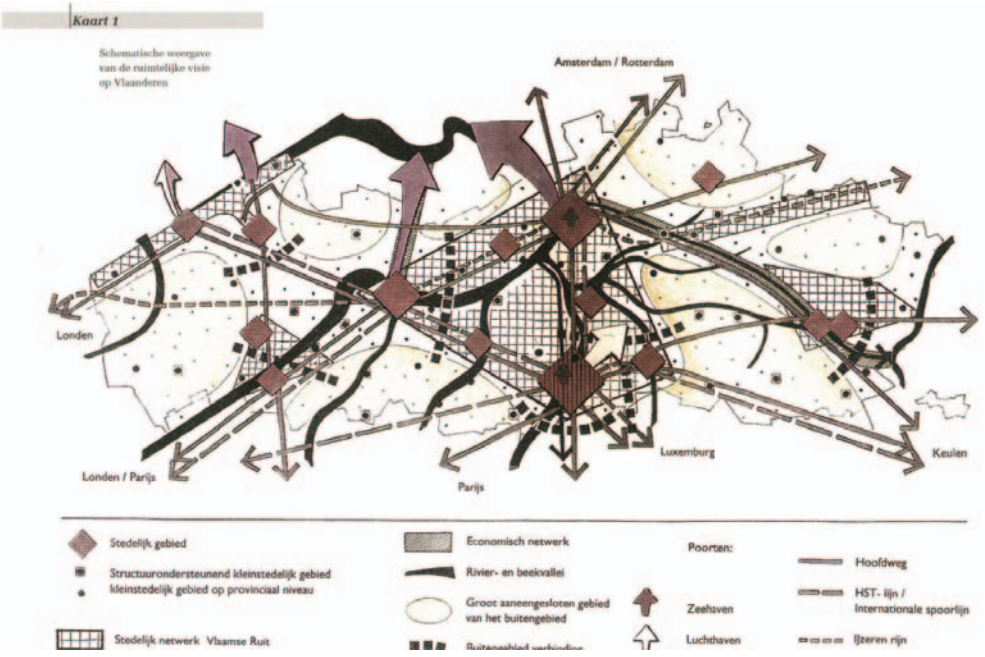

Omwille van het uitzonderlijke belang moet de natuurlijke potentie voor het Schelde-estuarium optimaal worden beschermd en ontwikkeld, rekening houdend met de functie voor de scheepvaart en voor het integraal waterbeheer.
Het Europees verdrag van Firenze (2000) ondersteunt het belang van alle soorten landschappen. In het licht van dit verdrag is specifieke aandacht voor de diverse landschappen van het Scheldegebied gewenst.

2. Uit het Ruimtelijk Structuurplan provincie Oost-Vlaanderen

DE SCHELDEVALLEI, GROENE SLAGADER VAN VLAANDEREN

De Scheldevallei wordt ontwikkeld als groene long in de Vlaamse Ruit. Hierbij worden de landschappelijke en ecologische potenties ten volle benut. Om de natuurlijke en landschappelijke potenties te versterken, worden alle sectoren coherent ontwikkeld. Het toeristisch-recreatief belang wordt versterkt en benut in de verdere ontwikkeling van de deelruimte. Dit beleid is complementair aan dat voor de Vlaamse Ruit (bundeling en concentratie van wonen en bedrijvigheid in stedelijke gebieden/netwerken en behoud van de resterende open ruimte voor landbouw). Het wordt vertaald in onderstaande ruimtelijke principes.

Open ruimte actoren inschakelen in het landschapsbeheer en de natuurversterking

Door een gebiedsgerichte groenontwikkeling en een aangepaste landbouwbedrijvigheid, in harmonie met de ecologische en landschappelijke kenmerken, worden de landschappelijke, ecologische en toeristisch-recreatieve potenties versterkt. Het toeristisch-recreatief medegebruik moet – bekeken op het niveau van de vallei - ondergeschikt blijven aan het ecologisch belang. Door gebiedsgerichte ontwikkelingen, aansluitend op de afbakeningsprocessen op Vlaams niveau, dienen de landschappelijke, ecologische, toeristisch-recreatieve en landbouweconomische potenties versterkt te worden. Verweving door gebiedsgerichte natuurontwikkeling en duurzame landbouw is hier de belangrijkste doelstelling. Het toeristisch-recreatief medegebruik moet bekeken worden op het niveau van de vallei, en moet ondergeschikt blijven aan het ecologisch belang.

Stedelijke kernen en grote dorpen als poorten tussen het stedelijk netwerk en het regionaal park

De steden en grote dorpen worden in relatie met de Scheldevallei ontwikkeld tot poorten voor toerisme en recreatie. Nieuwe toeristisch-recreatieve ontwikkelingen worden best in/nabij die kernen gesitueerd. Via toerisme en recreatie kan de leefbaarheid van de aanwezige voorzieningen in de kernen versterkt worden, terwijl de Schelde en haar vallei een belangrijke rol kunnen spelen in het herwaarderen van de woonomgeving.

Dorpen en verlaten bedrijfsgebouwen inschakelen in het toeristisch-recreatief en educatief medegebruik

De dorpen kunnen optimaal worden ingeschakeld in het toeristisch-recreatief gebeuren door dorpskernvernieuwing, renovatie, herbestemming van verlaten gebouwen, herstel van de relatie met de waterloop, de aanleg van wandel- en fietsroutes, plaatselijk kleinschalige toeristisch-recreatieve uitrusting van de dijken, enz.

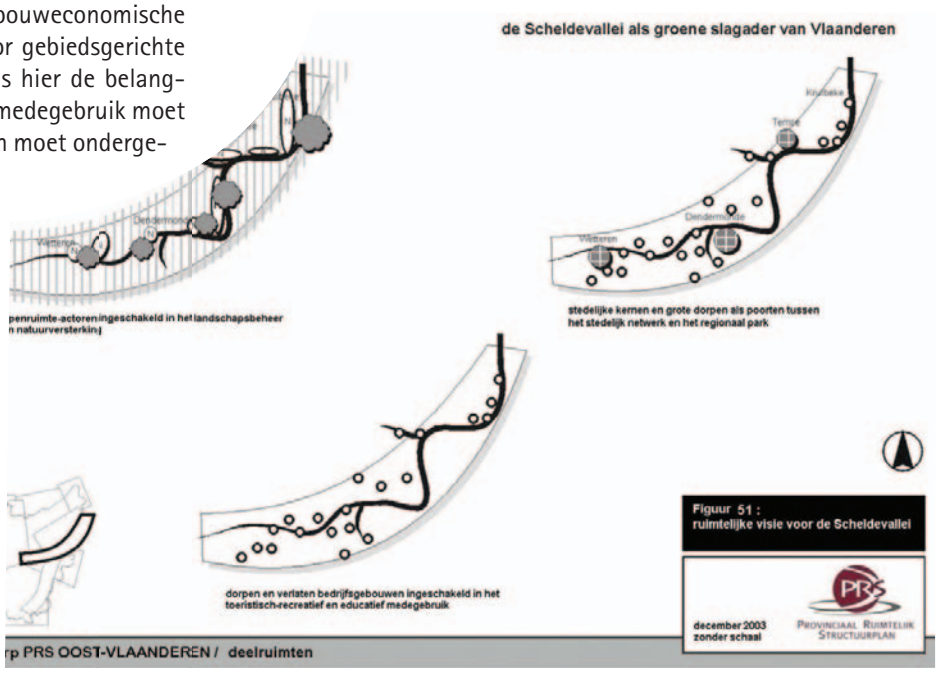

3. Uit het Ruimtelijk Structuurplan provincie Antwerpen

Beheren en beschermen van grote natuurlijke gehelen

De natuurlijke potenties in het gebied zijn hoog. Dit veroorzaakt een doorlopende spanning tussen de verschillende functies van het gebied: enerzijds een functie als concentratiegebied voor hoogdynamische activiteiten, anderzijds een functie in een groene en recreatieve gordel rond Antwerpen. Volgend beleid is van toepassing.

De natuurlijke gebieden, onderdeel van de Antwerpse gordel, worden gevrijwaard en indien mogelijk versterkt. Het betreft het Scheldeland als één groot natuurlijk gebied in de Scheldevallei van Kruibeke tot Dendermonde en het Nete- en Dijleland tussen Willebroek, Mechelen en Duffel. De Rupel zelf creëert een ecologische band op bovenlokaal niveau tussen het Scheldeland en het Nete- en Dijleland. Het Scheldeland kan worden uitgebouwd tot regionaal landschap.

4. Kan het concreter?

DE GEMEENTELIJKE RUIMTELIJKE STRUCTUURP

Telkens heeft elk ingrijpen directe en indirecte gevolgen op (meerdere) bestuursniveaus.
Het laagste bestuursniveau, de gemeente, is daarbij het meest beladen. Immers op haar grondgebied verankeren zich meerdere invloeden:

- dijkverhogingen en overstromingsgebieden als gevolg van het aspect veiligheid;
- natuurinrichting en juridische vastlegging in bijvoorbeeld VEN en IVON;
- uitdieping en bevaarbaarheid van de Schelde,
- wonen 'aan de Schelde';
- industriële vestigingen en milieuaspecten en
- de toeristisch- recreatieve voorstellen,

zijn maar een greep uit de veelheid aan plannen, projecten, acties en ingrepen op haar grondgebied. In de **Gemeentelijke Ruimtelijke Structuurplannen (GRS)** worden bovendien ook voorstellen gedaan met betrekking tot het Scheldegebied.

1. Stad Antwerpen

> Vernieuwde aandacht voor de Schelde

- Het project Stad aan de Stroom vormde een aanzet voor een vernieuwde aandacht van de Schelde. De verdere ontwikkeling van een park-kaaiproject is een verderzetting en versterkt de stedenbouwkundige waarde van de Scheldeboord.

> Natuurlijkheid in stedelijk gebied

- Het uitwerken van een landschapsinrichtingsplan op de linkerscheldeoever in overleg met de buurgemeenten.

> Toeristisch-recreatief verknopen en verbreden

- Het verknopen van toeristisch-recreatieve trekpleisters als Nieuw-zuid, het Eilandje, project Lobroekdok en het centrumgebied volgens thematische clusters: cultuur, historiek, wonen en werken.
- Het uitbouwen van de pleziervaart en hardere waterrecreatie op strategische plekken.

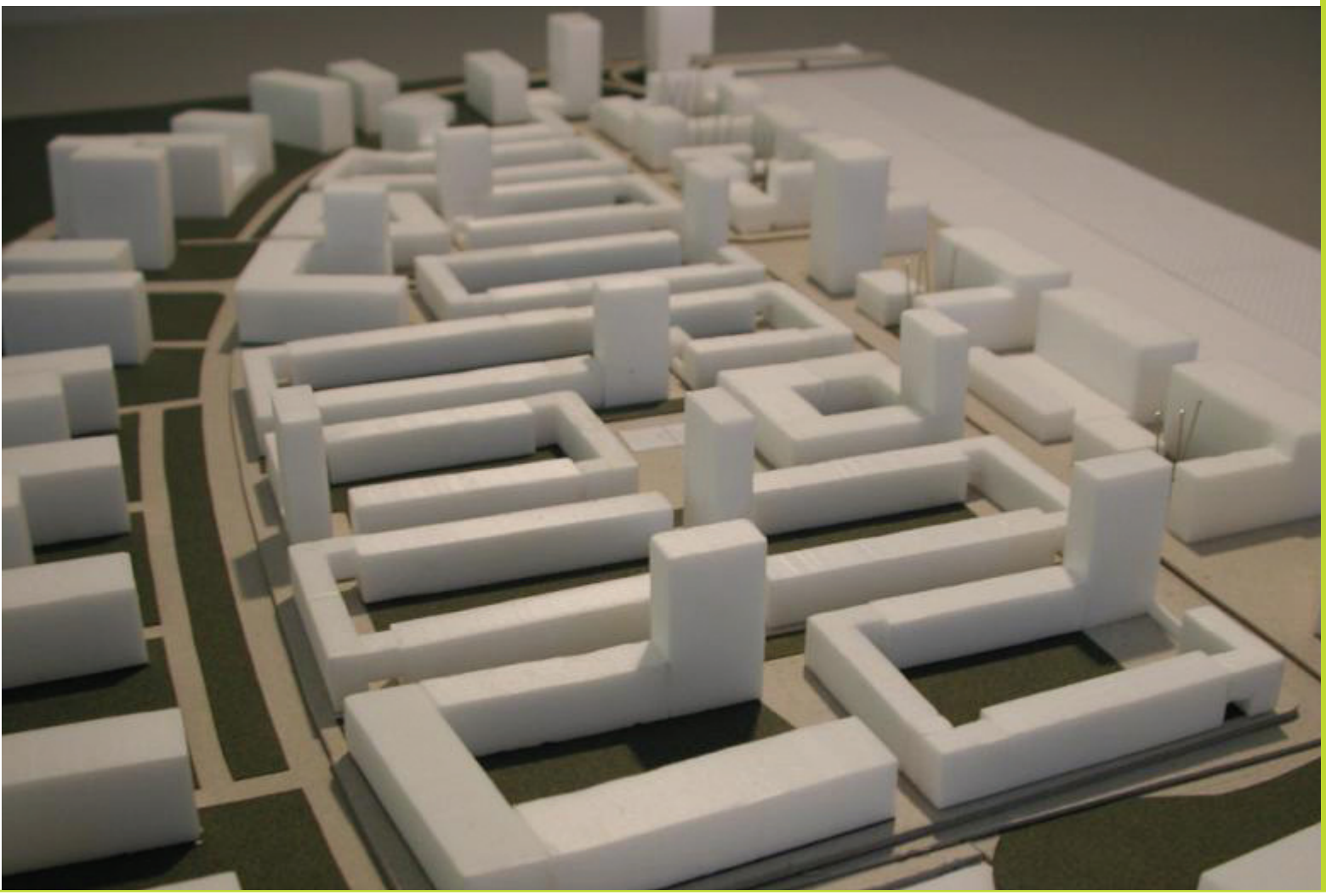

2. Bornem

Het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan levert heel wat bruikbaar actiemateriaal om van start te gaan met het scheldeproject. Een greep uit het Bornems verhaal:

> Landschapsprojecten: ideeën rond landschapspark Scheldeland/ Klein Brabant

Vermelding in het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan met volgend citaat: "aandringen op het omvormen van het 'Scheldeland' tot regionaal landschap." Bornem neemt voor dit initiatief een voortrekkersrol op.
Dit project kadert in het decreet op het natuurbehoud. De gemeente richt daarvoor een organisatiestructuur op en dringt er bij de Vlaamse overheid, de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen en de buurgemeenten Hamme, Temse, Kruibeke, Schelle en Niel op aan hieraan deel te nemen.

> Strategisch project:

aanleg van fietspad in de Beerdonkstraat tussen Weert en Branst met ecologische ingrepen. (padentunnel, kruising met rietveld en Oude Schelde,...)
Kleine Jachthaven in de Kil te Mariekerke

> Stedenbouwkundige projecten:

RUP Kragewiel, RUP Mariekerke

> Landbouwprojecten:

Havesdonckhoeve en Jachtterrein Bornem-Wintam

> Toeristisch-recreatief en natuur belang:

De oude Schelde terug verbinden met de stroom, een doorlaatbaar middel (voorzien in planvoorstel A, studierapport P. Meire e.a.) en verbreden natuuraspecten. de verdere uitbouw van de toeristisch-recreatieve troeven.

3. Dendermonde

> Stad aan de Schelde

- uitbouwen van een groene vinger naar de stad;

> Cultuur- educatief en recrea center

- het voorzien van een natuur- en cultuurcentrum als knooppunt voor activiteiten;

> Herwaarderen van lokaties

- strategische vestingingsslocaties aan de stroom ontwerpmatig uitwerken.
- aanpak scheepswerf Baasrode.
- herwaarderen oude verbinding met de Dender.

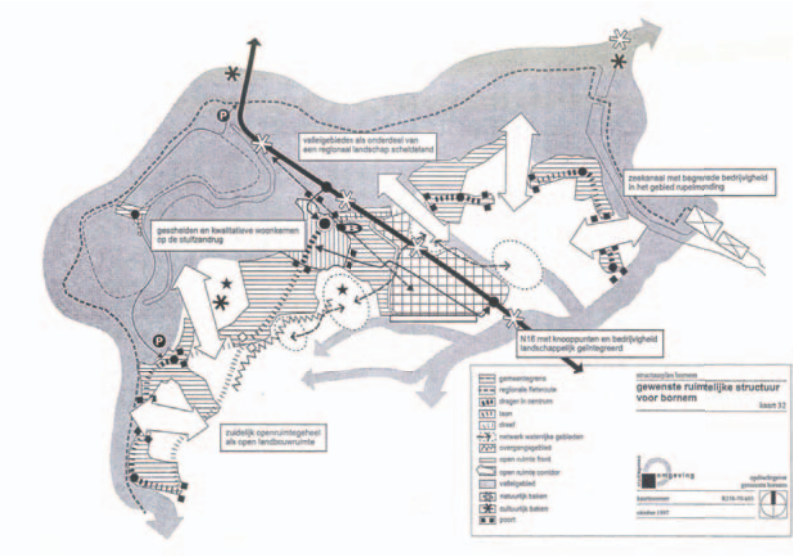

'Oude Schelde', Bornem

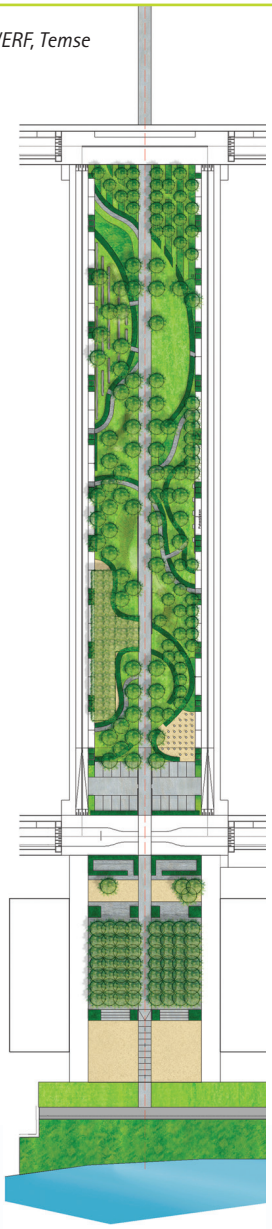

'Park' BOELWERF, Temse

4. Temse

> Opwaarderen kern aan de stroom

- Zowel de aansluiting van de kern naar de stroom als het verder uitbouwen van een toeristisch-recreatief knooppunt zijn potentiële acties.

> Landschap en historiek

- Het uitbouwen van een landschapsproject aansluitend op de historische site.
- De stedenbouwkundige invulling van de Boelwerf.
- Een 'vernieuwd Temse' ontwikkelen aan de aanlegkaai, in combinatie met horeca en andere hardere functies op stedelijk niveau.

> Natuur en landschapsversterking

- Het ecologisch verlinten van de groene gebieden langsheen de Schelde, de bestaande economische wateractiviteiten integreren.

5. Waasmunster

> Centrum aan de Durme

- het centrum verbinden met de Durme in het kader van wonen aan het water
- het zandwinningsgebied omvormen voor natuurontwikkeling
- herwaarderen omgeving Mirabrug in het kader van bewoning

> Toeristisch-recreatief project

- de uitbouw van een natuurpark met archeologische potenties
- eventueel een natuur- en landschapseducatief centrum langs de Durme
- uitbouwen fiets- en wandelroute voor natuurbeleving

GRS, Waasmunster

6. Wetteren

> Structureren van het gebied
- Het uitbouwen van een volwaardige fietsroute aan de rechter Schelde oever.
- Herwaarderen natuurfunctie van de Oude Scheldemeander 'Ham'
- De Schelde betrekken bij de herstructurering van het stedelijke weefsel.

> Stedelijke vernieuwing tussen Markt en Schelde
Een mogelijke invulling van de opslagruimte van De Witte achter de kerk, pal in het centrum van Wetteren.

> Toeristisch-recreatief project
Een kleine aanlegkade uitbouwen enerzijds voor pleziervaart ter hoogte van de bestaande laad- en loskade en anderzijds het aanleggen van een recreatieve fietsroute langs beide oevers.

7. Zwijndrecht

> Burcht, dorp aan de stroom
Vanuit het initiatief *'Burcht, dorp aan de stroom'* worden volgende projecten voorgesteld:
- de herwaardering van de oevers op natuurlijk-ecologische wijze
- wonen aan de stroom
- de 'werfsite' als historisch erfgoed en park

> Fortengordel uitbouwen
- aanpak en landinrichting forten
- natuurwaarden behouden

8. Brasschaat

> Landschapspark Laarse beek
- Het uitbouwen van een volwaardige natuur- en parkzone in het afwateringsgebied naar de Schelde.
- Het bouwen van buffer- en retentiebekkens.
- Het aanleggen van recreatieroutes.

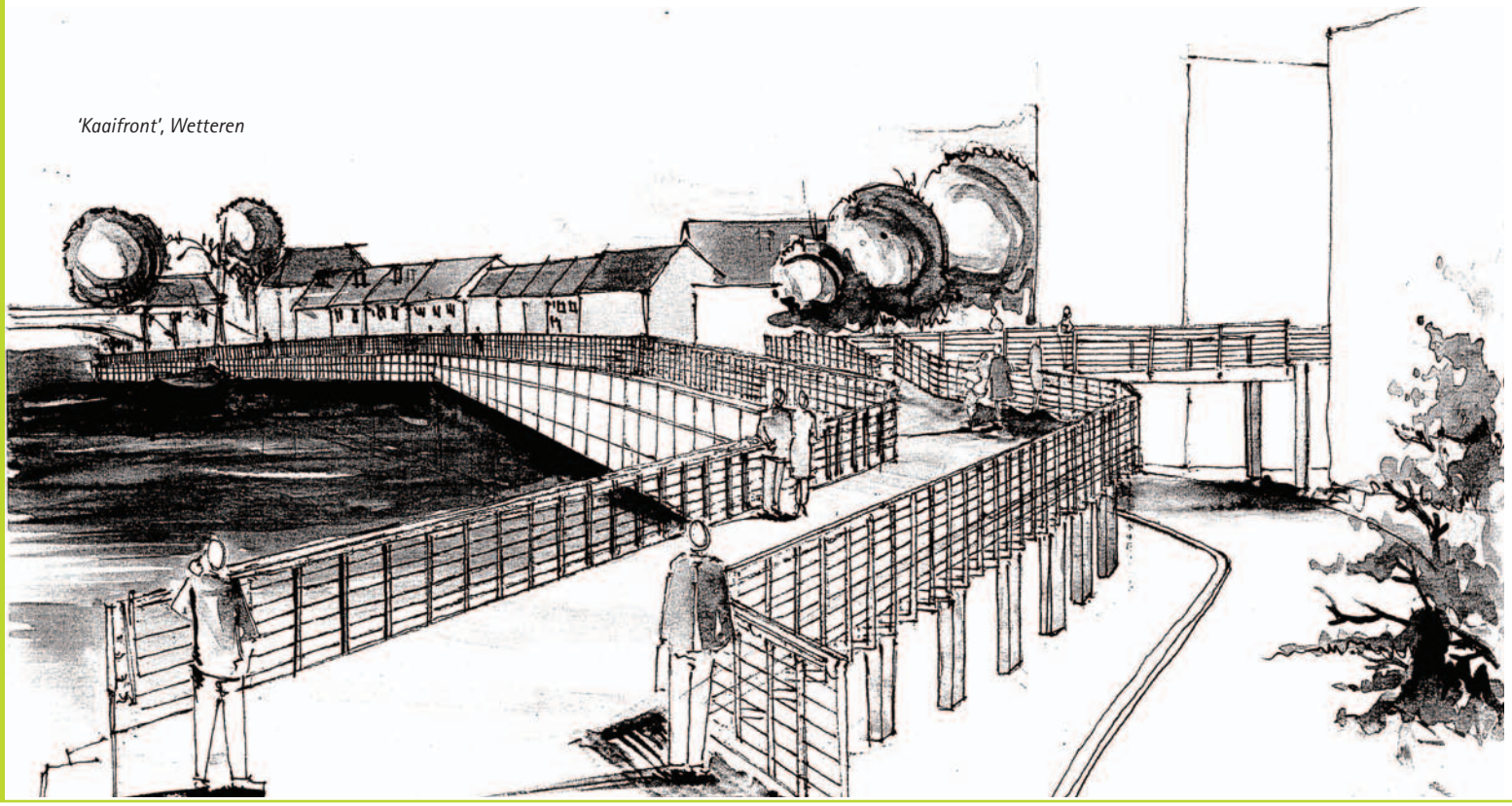

'Kaaifront', Wetteren

Het Scheldeproject: niet nieuw

1966
In 1966 werd het ontwerp 'Natuurpark' door de Koninklijke Vereniging van Natuur en Stedenschoon geïnitieerd.

1972
In 1972 werd door Stedenbouwkundige Walter Cogge het project "Natuurpark Scheldeland" gedefinieerd als een benaderingswijze voor de verdere ontwikkeling van de schelde en omgeving. Deze aanpak werd eveneens herhaald in het Ruimtelijk Structuurplan Bornem als een mogelijkheid om het Scheldeland te ontwikkelen.

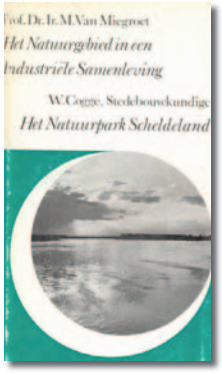

1980
In 1980 namen de provinciebesturen van Oost-Vlaanderen en Antwerpen het initiatief een vzw op te richten met als doel 'het verwezenlijken van een interprovinciaal natuurpark Scheldeland'.

1984
In 1984 werd door de minister van Nederlandse Cultuur een studieproject 'Landschapspark Scheldeland' gefinancierd. Het project dat over een periode van twee jaar liep, werd uitgevoerd door de Universitaire Instelling Antwerpen. de hoofdopdracht lag in het zoeken naar economisch haalbare ontwikkelingen die voor het landschap gunstig zijn, en waardoor het beheer van een landschapspark goedkoper zou zijn.

1993-1994
Eindwerk opgesteld door Herwig Mees over het Scheldeland, mogelijkheden voor een Regionaal Landschap.

2003
Scheldepark, een broertje van Emscher landschapspark (Ruhrgebied Duitsland)?

In het kader van de opdracht die werd toevertrouwd aan ISRO/o2 consult/incemtim werd recent (2003-2004) een verslagboek opgesteld over netwerk en netwerking in de Vlaamse Ruit. Één van de voorgestelde (beeld)projecten is het 'scheldtriver city park' uitgewerkt in een Masterclass oefening voor de Vlaamse administratie.
Een van de belangrijkste conclusies was dat de meerwaarde van het project 'Scheldtriver city park' ligt in de complementariteit op het niveau van de hele Vlaamse Ruit. Het geheel moet meer zijn dan de som der delen en moet ook kunnen bijdragen aan de versterking van imago en identiteit op internationaal niveau. Volgens de deelnemers is de aanpak die gevolgd werd voor het Emscherpark in het Ruhrgebied in dat verband zeer inspirerend voor een project als het Scheldepark. Het vereist een regie op Vlaams niveau, maar ook een daadwerkelijke betrokkenheid van besturen en andere sleutelactoren en stakeholders.

ProSes: van Langetermijnvisie over Natuurontwikkelingsplan naar een ruimtelijk Scheldeproject

In het kader van de Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium werden er drie grote functies voor de Schelde gedefinieerd: veiligheid (tegen overstromen), natuurlijkheid en toegankelijkheid. Deze visie dient in 2030 gerealiseerd te zijn.

Deze LTV zal verder worden ingevuld door de ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010. Voor het aspect natuur werd een studierapport voor een natuurontwikkelingsplan (NOP) opgesteld door Prof. Dr. P Meire in samenwerking met het Instituut voor Natuurbehoud en het RIKZ (Nederland). De bedoeling was een globaal plan te verkrijgen over de natuurlijkheid van het gebied.
Het studierapport NOP bevat een groot aantal maatregelen en projecten die door de onderzoekers nodig worden geacht om invulling te kunnen geven aan het streefbeeld voor natuurlijkheid uit de LTV. Het studierapport NOP levert een aantal voorstellen om natuur en natuurlijkheid verder te ontwikkelen en vormt een kaderplan voor diverse natuurprojecten en initiatieven. De voorstellen vanuit lokale besturen zijn daarbij een insteek zodat (delen van) het plan 'in opbouw' stapsgewijs en in overleg een gezicht krijgt.

Het Scheldeproject is hét bindmiddel van deze waardevolle singuliere projecten

ProSes heeft een aantal voorbeeldprojecten uitgewerkt op basis van een grondige analyse van o.a. de verschillende GRS'en. Het gaat over volgende projecten:

- een voorstel van inrichtingsschets voor de Kalkense Meersen (gemeenten Wetteren, Laarne, Wichelen en Berlare);
- een eerste concept inrichtingsschets van de Durmevallei (Stad Lokeren, gemeenten Zele, Hamme, Temse en Waasmunster).

De aanpak van ProSes toont aan dat bestaande overstromingsgebieden vanuit natuur en landschap kunnen geoptimaliseerd worden als input voor het realiseren van 'de gewenste ruimtelijke structuur' van de desbetreffende gemeenten.

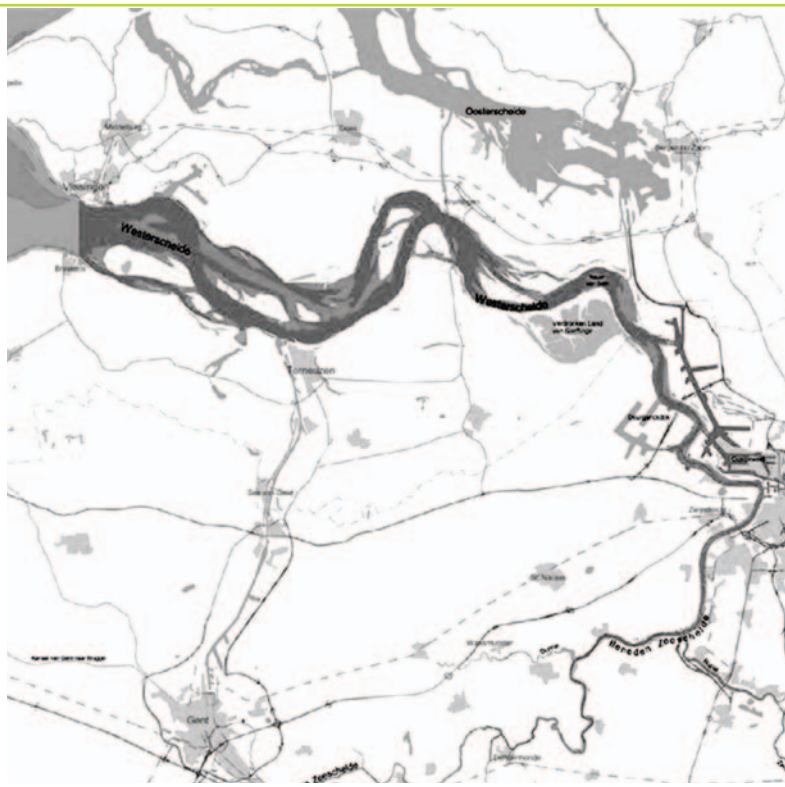

Het Scheldeproject als bindmiddel voor uitvoering

De diverse natuurprojecten kunnen pas slagen als er ook op gemeentelijk en provinciaal vlak draagvlak voor is. Dit kan enkel maar gebeuren wanneer er een positief project wordt opgestart waar de gemeenten actief kunnen aan meewerken. Het natuur- en landschapspark Scheldeland kan hiertoe een bijdrage leveren.

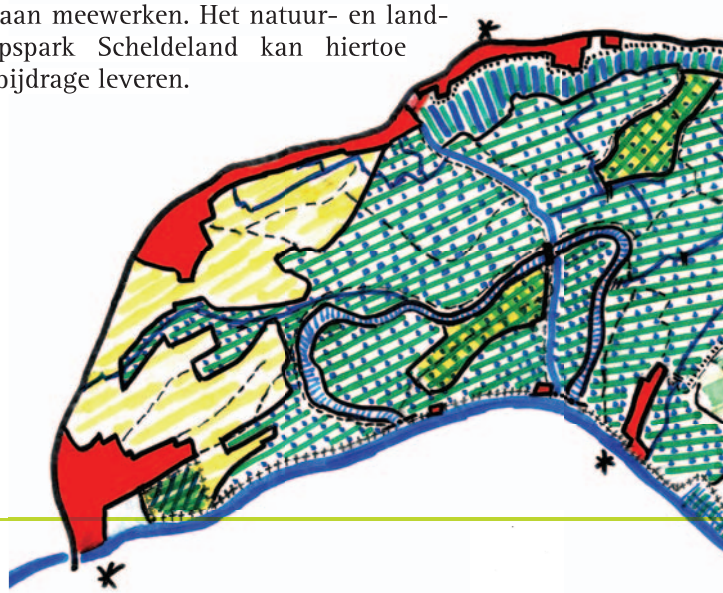

De gemeente en haar netwerk

Een sectorale aanpak, thematische en zelfs gebiedsgerichte benadering leveren niet altijd soelaas voor de wensen en behoeften van lokale besturen. Bepaalde voorstellen en acties staan niet op zichzelf maar zijn evenmin te integreren in een globale benadering. De uitbouw van toeristisch-recreatieve knooppunten waarbij zowel de eigen kenmerken van de gemeente in de kijker worden gezet als de lokale economische input van regio-bedrijven -als kleine en middelgrote motor- voor streekontwikkeling, vinden niet steeds een plaats in het groter plaatje.
Nochtans is de gemeente bij uitstek het netwerk waarbinnen diverse partners werken, leven en ontwikkelen.
Tevens wordt het belang van de landbouw als economische factor én als landschapsbehouder en -beheerder onderschat.

Wanneer er stilgestaan wordt bij de ruimte-milieu benadering van het gebied, leveren gemeenten niet alleen een inbreng op het vlak van natuur- en landschapsontwikkeling, lokale dynamiek, afbakening en vestiging van ondernemingen, maar evenzeer op het vlak van beheersmaatregelen in functie van de veiligheid, logistieke steun in de vorm van verkeers- en vervoersnetwerken en het ter beschikking stellen van de infrastructuren.

Gebiedsbenadering

Voor complexe (maatschappelijke) problemen waarvoor een verscheidenheid aan expertise nodig is om op een procesmatige wijze oplossingen uit te werken, wordt o.a. gebruik gemaakt van de methodiek van geïntegreerd gebiedsgericht werken. Een werkmethode die al wordt toegepast op landschap en natuur in relatie met ruimtelijke planning sinds begin jaren 90.

De basisaspecten voor deze benadering liggen in het procesmatige karakter van de aanpak, de doelmatigheid ervan, het uit te vlooien maatwerk én in het samenwerken en versterken van de beleidsnetwerken.

Het levert een geheel aan dwarsverbindingen op welke het initiatief kan sturen in de gewenste richting.

De gemeenten: aanjagers voor lokale input met een globale meerwaarde voor alle andere partners

De gemeenten kunnen een rol spelen in de verbreding van de diverse plannen en (actie)voorstellen zonder daarbij de globale noodzakelijke plannen te hinderen of te wijzigen.
Wel kan er actief ingespeeld worden op dergelijke uitdagingen zoals:

- waterbeheersing en natuurbeheer;
- landschapsherstel en toerisme-recreatie;
- verkeers- en vervoersplanning;
- woonkwaliteit en -kwantiteit;
- landschapsbeheer, -behoud en –ontwikkeling;
- herwaarderen van de landbouw;
- vestigingsmogelijkheden voor (lokale) bedrijven zoeken

en zo verder....

ProSes: voorstel inrichtingsschets
Kalkense Meersen, 2004

PROJECTOPROEP AAN COLLEGA BESTUURDERS

Activeren die netwerken!

OPROEP

Deze nota is daarom een oproep, zonder te vervallen in een te hoog pamfletgehalte, naar alle netwerkpartners –groepen, instanties en overheden- in combinatie met lokale besturen om een vernieuw(en)de aanpak uit te bouwen: een netwerk benadering.
Het is de intentie om met de initiatiefnemende gemeenten een vorm van 'Scheldecharter' af te sluiten. Een overeenkomst waarbij elke partner zich engageert om de kennis, ervaring en inzichten te delen en dienstig te maken in functie van het Schelde-Landschapspark.

Netwerkbenadering als werkwijze voor geïntegreerd gebiedsgerichte aanpak

De idee steunt op twee pijlers: de al beproefde geïntegreerde gebiedsgerichte benadering (zie kadertekst) én de netwerkbenadering. Beide worden toegepast op het laagste bestuurlijk niveau: de gemeente al dan niet uitgebreid met enkele collega gemeenten en vervat in een breder netwerk van partners.
Belangrijk bij de nieuwe aanpak is de plaats die de inbreng van lokale besturen krijgt in de verdere planopbouw en de realisatie.
Kortom van participerende naar anticiperende overheden!
De werkwijze is eenduidig en eenvormig met op diverse niveaus een vast te stellen meerwaarde. Enkel op deze wijze levert een netwerksamenwerking meerwaarde op!

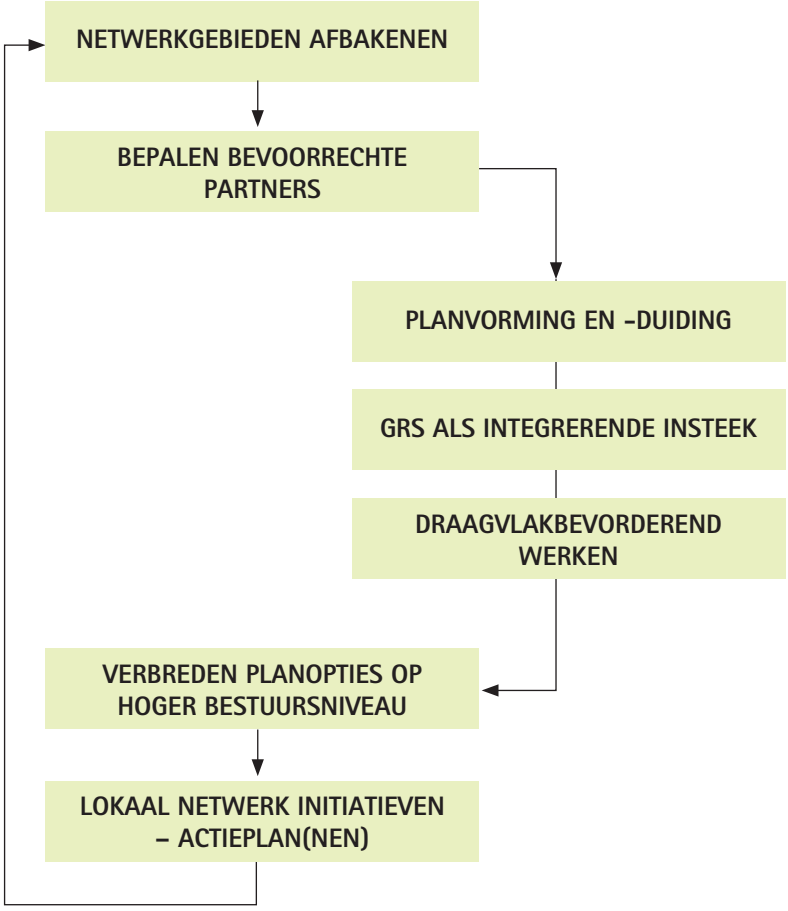

Het project staat open voor 'te activeren' deelnemers die vanuit de eigen beleidsachtergrond en visie onderdelen wensen toe te voegen, uit te werken en te realiseren zonder daarbij de Scheldestroom als geheel uit het gezichtsveld te houden.
Want samen delen van het verhaal verwezenlijken, geeft uitstraling aan de Schelde als beeld en land.

Een 'open' netwerk(project)initiatief

Hierboven worden enkele belangrijke stappen voorgesteld die door initiatiefnemers moeten worden gezet om een 'netwerksamenwerking' te laten renderen.

De stappen op een rij:

- netwerkgebieden afbakenen als eerste bestuursstap
- bepalen bevoorrechte partners tweede bestuursstap
- planvorming en –duiding als eerste werkstap
- gemeentelijk ruimtelijk kader als integrerende insteek is de tweede werkstap
- lokaal draagvlakbevorderend werken vanuit actiemodel als derde werkstap
- verbreding van de planopties zowel op lokaal als hoger beleidsniveau derde bestuursstap

Een ‘uitdeinend netwerkproject’ vanuit lokaal initiatief

De ‘trekkersgemeenten’, maar zij niet alleen, vormen in het verhaal een eerste voorzichtig beleidsnetwerk dat wenst werk te maken van bestaande voorstellen en concrete projecten. Samen de handen in elkaar slaan en uitbouwen, is de centrale boodschap om het Schelde-Landschapspark als project ‘op de kaart te zetten’.

Werkbare ondersteuning

Een dergelijk project kan maar slagen indien er een volwaardige en efficiënte en transparante organisatiebouw wordt aan toegevoegd. De minimale vereisten zijn het instellen van een projectstructuur met enerzijds een initiatiefnemend comité en anderzijds een begeleidingsteam.
Het team staat in voor de communicatie, afstemming en implementeerbaarheid van zowel sectorale als thematische plannen en voorstellen.

En... deze boodschap wil wervend zijn naar alle (lokale) besturen, organisaties en partners betrokken in het gebied om deel te nemen aan dit netwerkproject: **de Schelde, meer dan een verhaal van beeld en land!**

Namens,

de gemeenten,
Plangroep Concept VOF,

en met kennisgeving aan de overheidspartners

COLOFON

OPDRACHT EN UITWERKING:
Plangroep Concept vof
Stedenbouwkundige-Procesmanager
Eddy Van Pottelberge

INITIATIEF ONDERSTEUNERS:
Gemeentebestuur Bornem
Gemeentebestuur Brasschaat
Gemeentebestuur Temse
Gemeentebestuur Wetteren
Gemeentebestuur Waasmunster
Gemeentebestuur Zwijndrecht

Foto’s:
- Gemeentebestuur Temse
- Prof. P. Meire
- Bart Lasuy (voor- en achterpagina)

Vormgeving:
Aksent bvba - 014/42.04.42

Verantwoordelijke uitgever:
Plangroep Concept vof, Meerbeek